

Nejen počasí, ale i věda: Nové metody ochrany lesa drží kůrovce na uzdě

29.4.2025 - Petr Doležal, Ladislav Půlpán, Daniela Procházková | Lesy České republiky

Kalamita lýkožrouta smrkového v České republice v posledních několika letech ustupuje a objem smrkového dřeva, které je nutné vytěžit, meziročně významně klesá. Je to nejen díky průběhu počasí, ale také díky zásadním úpravám v postupech ochrany lesa. Na jejich vývoji se podílejí i odborníci z Biologického centra AV ČR (BC AV ČR), kteří dlouhodobě spolupracují s Lesy České republiky a zpřesňují poznatky o chování kůrovců. Nové výzkumné výsledky se uplatňují v lesnické praxi jak v tuzemsku, tak i v zahraničí.

„Během naší spolupráce s Lesy České republiky, která trvá už od roku 2008, jsme značně posunuli vědomosti o chování a biologii kůrovců. Tyto informace jsou v praxi užívány ve formě doporučení, kam bude směřovat nálet kůrovců na konkrétních stanovištích, kdy je optimální čas k vyhledávání napadených stromů nebo jak zvyšovat účinnost jejich asanace,“ říká Petr Doležal, vedoucí Laboratoře aplikované entomologie BC AV ČR. Vědci detailně sledovali chování brouků při rojení, jejich schopnost přezimovat, šířit se na nová stanoviště, ale také způsoby, jak kůrovci reagují na klimatickou změnu. „Lýko stromů, ve kterém se brouci vyvíjejí, se vlivem slunečního záření často ohřívá nad 38 °C, což je teplota, kterou nejsou schopni přežít. Počet dní s intenzivním slunečním svitem však narůstá, takže kůrovci se plně osluněným přehřátým kmenům vyhýbají. Zároveň jako první vyletují brouci z míst, kam dopadají sluneční paprsky, což může nastat už brzy z jara, kdy se teploty na několik dní přehoupnou nad 20 stupňů,“ uvádí jeden z příkladů Petr Doležal. Právě na jaře je ideální doba pro využití stromových lapáků a feromonových lapačů.

Výzkum také ukazuje, že kůrovci v reakci na klimatickou změnu mění strategie rozmnožování. Teplejší počasí vede k nárůstu „sesterských“ přerojení, což je fenomén, kdy samice přelétávají na nové místo a pokračují v kladení vajíček bez nutnosti páření. „V 50. letech 20. století bylo běžné jedno až dvě přerojení, dnes jsou zaznamenána až čtyři v jedné vegetační sezóně. Navíc oproti padesátým letům vzrostlo i procento samic, které přeletují, a to z 60 na 99,9 procent,“ upozorňuje Petr Doležal. To částečně vysvětluje i rychlý postup kůrovcové kalamity v nejhorších letech. Zajímavé je i urychlení vývoje larev a kukel v extrémně teplých podmínkách – dle průběhu teplot může dojít ke zkrácení na polovinu až třetinu běžné doby, což v terénu může znamenat i několik týdnů.

Na základě nových vědeckých poznatků lesníci zásadně změnili metody péče o les a boj s kůrovcem. „Postupy v ochraně lesa, které jsme v posledních letech vyvinuli ve spolupráci s Laboratoří aplikované entomologie, nám umožňují efektivně redukovat populaci kůrovců prakticky bez ohledu na počasí. I v minulém roce, který byl nejteplejší v historii, se díky těmto postupům podařilo objem napadeného dříví výrazně snížit. Jedná se o zcela zásadní změny v řízení lesnických prací,“ říká Ladislav Půlpán, analytik ochrany lesa z Lesů ČR.

Díky novým poznatkům mohou lesníci lépe předpovídat a zároveň řídit opatření, například optimální dobu pro vyhledávání napadených stromů nebo rychlost jejich zpracování. Praktické využití těchto metod potvrzují příklady z Německa, Francie či Pobaltí, kde byly převzaty do lesnické praxe, ale i legislativy.

Spolupráce vědců s lesníky, kterou dlouhodobě podporuje Grantová služba Lesů ČR, se neomezuje jen na lýkožrouta smrkového, ale soustředí se i na metody biologické ochrany lesa a strategie snižující potřebu insekticidů. Výzkum se věnuje i kůrovcům na borovicích a modřínkách, jejichž význam v poslední době stoupá.

<https://lesycr.cz/tiskova-zprava/nejen-pocasi-ale-i-veda-nove-metody-ochrany-lesa-drzi-kurovce-na-uzde>